

ИЗМЕРЕНИЯТА НА ПРОГРАМА ЕРАЗЪМ В БЪЛГАРСКОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Веселин Тодоров

Съгласно стратегията от Лисабон, приета от Европейския съвет през месец март 2000 година Европейският съюз трябва да се превърне в най-конкурентноспособната и динамична, основана на знанието икономика в света, създаваща устойчив икономически растеж, повече и по-добри работни места, по-голямо социално сближаване и опазване на околната среда.

През 1999 г. в Болоня с подписването на т.н. Болонска декларация от 29 държави - Белгия, България, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Исландия, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Холандия, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Испания, Швеция, Конфедерация Швейцария, Великобритания се постави началото на създаването на Единно европейско образователно пространство.

“Европа на познанието се възприема като фактор на човешкото и социално развитие и като необходим елемент за засилване и обогатяване на европейското самосъзнание. Самосъзнание, което е в състояние да даде на своите граждани необходимите познания за посрещане предизвикателствата на новото хилядолетие, едновременно с убеждението за необходимостта от споделянето на общи ценности и принадлежност към общо социално и културно пространство.

„Независимостта и автономията на висшите училища означават, че висшето образование следва непрекъснато да се адаптира към променящите се изисквания, обществените нужди и напредъка в областта на науката.”

Извадки от Болонска декларация, 1999 г.

За успешното изпълнение на целта от Болоня – повишаване на европейските измерения на висшето образование, съществуват различни утвърдени вече пътища:

- развиване на курсове, модули, програми, свързани с образователния процес, разясняващи облика и очакванията на Европа като общество, основано на знанието;
- разработване на стратегии, с които да се посрещнат предизвикателствата на глобализиращата се икономика;
- разработване на съвместни проекти и програми с образователни институции от страни на Европейския съюз, насочени към повишаване на гражданската култура и активност;
- участие в проекти по програмите “Сократ”, “Леонардо да Винчи” и “Младеш”, които повишават знанията за Европейския съюз и ролята на гражданското общество.

ПРОГРАМА СОКРАТ

СОКРАТ е програма на Европейската Общност, предназначена да допринесе за развитието на образованието, както и за създаването на отворена Европейска област за сътрудничество в сферата на образованието.

СОКРАТ се основава на член 149 и 150 от Договора за Европейския Съюз. Член 149 посочва, че Общността “ще допринесе за развитието на качествено образование” чрез широк кръг от дейности, които ще бъдат осъществявани в тясно сътрудничество със страните-членки. В Договора е заложен и ангажимент за популяризиране на ученето през целия живот, повишаване на качеството му и разширяване на достъпа до него в страните, които участват в инициативата.

Както е посочено в Решението, с което се учредява програмата (Решение 253/2000 на Европейския парламент и Съвета на министрите от 24.1.2000, основните цели на програмата са:

Да развива и утвърждава европейската образователна система на всичките и нива;

Да осигури равноправен достъп до образователните ресурси на Европа във всички сфери на образованието

Да спомогне за качествено и количествено подобряване на владеенето на чужди езици в ЕС, най-вече когато се отнася до по-малко използваните езици;

Да поощрява сътрудничеството и мобилността в сферата на образованието, най-вече що се отнася до:

- насърчаване обмена между образователни институции,
- дизайн, изграждане и развитие на нови методи и ресурси за дистанционно обучение,
- насърчаване на взаимното признаване на семестриална година преминала в университет в друга държава
- развиване на обмена на информация,
- да насърчава разпространяването на образователни методи и ресурси на национално и европейско равнище чрез информационни и комуникационни програми

В процеса на работа по осъществяването на тези цели, програмата насърчава равноправието между половете и прилагането на равни възможности по отношение на инвалиди. Така програмата съдейства за борбата срещу социалната неравнопоставеност, расизма и ксенофобията.

ПОДПРОГРАМА ЕРАЗЪМ

Еразъм е подпрограма за сътрудничество във висшето образование в рамките на Програмата **СОКРАТ**. Започнала като програма на Европейската общност за студентска мобилност, във втората фаза на **СОКРАТ Еразъм** подкрепя не само мобилността на студенти и преподаватели, но и възможността *европейските измерения да проникнат в учебните програми на висшите училища* и по такъв начин да се отразят върху качеството на обучението не само на пътуващите в други страни студенти, а на всички европейски студенти.

Еразъм си поставя за цел: Да спомага и ускорява приложението на Европейските измерения във висшето образование; да окуражава транснационалното сътрудничество между университетите; да насърчава свободното движение на хора във висшето образование; да подкрепя прозрачността и академичното признаване на периоди от обучение и квалификация в общността на европейските държави.

Дейностите по програма Сократ/Еразъм са: **централизиран** – които се администрират и контролират от Европейската комисия (ЕК) и **децентрализиран** – които се администрират от националните агенции по страни в съответствие с предписанията на ЕК.

Следвайки своята политика за децентрализация на управлението на средствата, ЕК разширява броя на децентрализираните дейности.

Дейностите по подпрограма Еразъм са

I. ЦЕНТРАЛИЗИРАНИ ДЕЙНОСТИ

1. Интензивни програми (IP)
2. Развитие на учебни програми (CDs)
3. Тематични мрежи (TN)

II. ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНИ ДЕЙНОСТИ:

1. Студентска мобилност (SM)
2. Преподавателска мобилност (TSM)
3. Организация на мобилностите (OM)
4. Интензивни езикови курсове Еразъм(ИЕКЕ)

Управлението на децентрализираните дейности по Сократ/Еразъм се осъществява от Национална агенция Сократ, която е част от ЦРЧР. Националната агенция определя и разпределя бюджетите за съответните дейности по университети в рамките на общия бюджет за страната определен от ЕК; следи и контролира работата на образователните институции съгласно правилата на ЕК; извършва мониторинг и финансов контрол на осъществяването на подпрограма Еразъм; предоставя необходимата помощ при изготвяне на проекти към централизираните дейности; осъществява връзка между европейски и български институции, помага на последните за включването им в европейски мрежи за сътрудничество във висшето образование; осигурява информационни материали от европейските мрежи в сферата на висшето образование.

Най-важна роля за осъществяването на Сократ/Еразъм имат висшите училища. Единствено те договарят броя и характера на студентските и преподавателските мобилности. Броят на Еразъм грантовете за студентска и преподавателска мобилност във всеки български университет, който участва в програмата е резултат от двустранни договори между този университет и университети от страни членки на Европейския съюз

Националната агенцията не участва пряко в договарянето и осъществяването на обменните процеси по подпрограма Еразъм. Всички мобилности се договарят от университетите-участници в програмата. За целта във всеки университет има екип, работещ по подпрограмата. Този екип се оглавява от Институционален Еразъм координатор.

Работата по децентрализираните дейности на програма Сократ/Еразъм протича в рамките на цикли с продължителност от 15 календарни месеца и обхваща дейности съотнесени към текущата академична година.

СТУДЕНТСКА МОБИЛНОСТ

Дефиниция и цели

Целите на студентската мобилност по подпрограма Еразъм са:

- да даде възможност на студентите да обогатят своите знания за езика, културата и образователната система в друга европейска държава, както и да разширят познанията си в дадената академична област;
- да насърчават сътрудничеството между институциите, както и да обогатят образователната среда в университета-домакин;
- да подкрепят обществото като създават бъдещи професионалисти - добре квалифицирани, свободомислещи хора с международен опит;
- да съдействат, когато това е възможно за покриване разходите за мобилност и да улеснят периода на пребиваване на студентите в чужбина;
- да улеснява трансфера на кредити и признаването на периодите на обучение в чужбина.

Критерии за легитимност – кои студенти могат да участват в подпрограма Еразъм

Студенти по подпрограма Еразъм, които са включени в учебна програма в университет в чужбина се смятат за такива, независимо дали са получили финансова подкрепа или не, в случаите когато:

- отговарят на определени критерии, относно тяхната националност
- да са завършили успешно първата година от своето образование в университета;
- студентът е регистриран като участник във формалната образователна програма на висшето училище, чиято крайна цел е придобиването на степен или диплома, включително докторска степен, която се признава и в друга страна-участник, където студентът е регистриран;
- студентската мобилност по Еразъм се базира на двустранни споразумения, сключени между университетите, участващи в подпрограмата, всеки от които разполага с Университетска харта Еразъм;
- периодът на обучение в чужбина е от три месеца до една година;
- периодът в чужбина е неразделна част от обучението в изпращащия университет
- пълно академично признаване на учебния период в чужбина, т.е. изпращащият университет трябва да признае, че прекараният период от време (включително изпити и други методи за оценка на знанията) е равностоен на същия период от време (включително изпити и други методи за оценка на знанията), прекаран в този университет.
- на университета-домакин не се заплащат такси (за обучение, регистрация, изпити, достъп до лаборатории, библиотеки и т.н.). Необходимо е, обаче, да се заплатят някои по-малки такси, като например за застраховка, участие в студентски съюзи, ксерокс услуги, лаборатории и др. Тези суми не трябва да надвишават сумите, които местните студенти заплащат, така като е посочено в националното законодателство. Изпращащият университет може да изисква от заминаващите студенти да заплатят таксите си за обучение;
- при получаването на грант по Еразъм, студентите не губят правата си по получаването на всякакъв вид национално финансиране или получени заеми;
- студентът трябва да владее добре езика, на който ще се провеждат курсовете.

На студентите не се разрешава да участват в мобилност по подпрограма Еразъм за втори път.

Обучителен период в чужбина по подпрограма Еразъм може да включва и стаж, в случай че преди или след стажа има минимум три месеца обучителен период, който изпращащият университет признава за съществена част от образователната програма.

Финансова подкрепа

Студентската мобилност по подпрограма Еразъм се администрира от Националните агенции в страните-участнички в програмата. Според указанията на Общността, процедурите за кандидатстване и размерът на финансовата подкрепа може да се различава в тези държави. Някои Национални агенции финансират директно студентите, други делегират тези задължения на изпращащите университети.

Грантовете имат за цел да подпомогнат студента по време на обучението му в чужбина, и поради тази причина не покриват всички негови разходи и по-специално тези, които прави в изпращащата институция. Размерът на финансовата подкрепа е различен за различните държави.

Когато отпускат този вид финансиране, Националните агенции и университетите могат да вземат под внимание и икономическото състояние на студента.

Статутът на “Еразъм студент” не зависи от това дали студентът е получил финансиране за мобилност.

Университетите биват поощрявани да включват в мобилността и студенти с увреждания. Кандидатури за допълнителна финансова подкрепа за студенти с увреждания, се изпращат до Националните агенции в “изпращащата” държава.

Студенти по Еразъм, които заминават в държава, където се официалният език е един от рядко използваните и преподавани в ЕС, биха могли да бъдат финансирани за интензивен курс с продължителност 4- 8 седмици, който се провежда в страната-домакин, преди началото на обучителния период.

Преподавателска мобилност

Целта на дейността е да стимулира академичното сътрудничество между европейските университети и да създава дългосрочни контакти, които в определен момент биха могли да бъдат плод за въвеждане на съвместни учебни планове и програми. Наред с това българските преподаватели имат шанса да реализират хорариум от определен брой преподавателски часове в световно признати европейски университети и с това да поддържат актуално и конкурентно равнището на своите професионални компетентности, както и да си осигурят една продължаваща квалификация.

Участието в Преподавателската мобилност по подпрограма ЕРАЗЪМ изисква наличието на предварително сключени двустранни споразумения за обмен на преподаватели между изпращащите български висши училища и европейските приемащи такива по съответни области на знание.

Право на участие в Преподавателската мобилност имат всички преподаватели в българските висши училища без оглед на тяхната длъжност (щатна или нещатна) и тяхното научно звание. Висшите образователни институции могат да определят допълнителни институционални критерии за подбор на преподавателите, съпоставими с правилата на подпрограмата.

На базата на подписаните двустранни споразумения за мобилност по Еразъм за съответната академична година и ползвайки установените критерии за подбор на преподаватели, висшите училища организират и извършват за всяка академична година селекционна процедура по Преподавателска мобилност Еразъм. Правилата за осъществяването на процедурата се регламентират на институционално ниво.

Одобрените в рамките на селекционната процедура преподаватели подписват с изпращащата институция договор за Преподавателска мобилност Еразъм. Договорът за Преподавателска мобилност Еразъм е задължително условие за получаване на индивидуален Еразъм грант по Преподавателска мобилност.

Индивидуалните грантове по Преподавателска мобилност Еразъм са седмични. Те се отпускат от изпращащата институция само за допустимия по подпрограма ЕРАЗЪМ период на преподаване в институцията партньор, който е:

-
- минимум 1 седмица (5 работни дни)
- максимум 8 седмици със задължително условие да бъдат изнесени минимум 8 учебни часа.

Максималният размер на индивидуалния седмичен грант по Преподавателска мобилност Еразъм е 800 евро. Реалният размер на грантовете се определя от изпращащата институция, въз основа на отпуснатото от ЦРЧР финансиране и при спазване на правилата на подпрограмата, определени от Европейската комисия и НА Сократ/Еразъм.

Понастоящем 38 български висши училища имат утвърдена от ЕК Университетска Еразъм харта, което им гарантира правото да участват както в децентрализираните, така и в

централизираните дейности по подпрограмата година.Към настоящия момент 34 от тях участват активно в програма Сократ/Еразъм,

От стартиране на програма Сократ/Еразъм в България през академичната 1999/2000 година до приключването на последната академична година 2004/2005 година 3280 български студенти са се възползвали от възможността да се включат в програмата.

Пред отделните години броят на българските студенти, реализирали мобилност, в рамките на програма Сократ/Еразъм, непрекъснато расте, както следва

През академичната 1999/2000	реализирани 134 студентски мобилности
През академичната 2000/2001	реализирани 398 студентски мобилности
През академичната 2001/2002	реализирани 605 студентски мобилности
През академичната 2002/2003	реализирани 613 студентски мобилности
През академичната 2003/2004	реализирани 751 студентски мобилности
През академичната 2004/2005	реализирани 779 студентски мобилности

Сериозен ръст бележи и броя на приетите от български висши училища чуждестранни Еразъм студенти, както следва

През академичната 2001/2002	приети 62 чуждестранни Еразъм студенти
През академичната 2002/2003	приети 67 чуждестранни Еразъм студенти
През академичната 2003/2004	приети 104 чуждестранни Еразъм студенти
През академичната 2004/2005	приети 179 чуждестранни Еразъм студенти

Най-много студентски мобилности са реализирани към Германия, Франция, Гърция, Великобритания и Белгия.

Най-много студенти са реализирали мобилности от следните области на знанието: Инженерни науки и технологии, Математика и информатика, Селскостопански науки, Бизнес науки и мениджмънт и Езици и филологически науки.

За академичната 2004/2005 година средният грант, отпуснат по подпрограма Еразъм за българските студенти е 426 евро.

Общият бюджет по програма Сократ/Еразъм за академичната 2005/2006 година е 2 454 100.00 евро, като за студентска мобилност той е в размер на 1 962 408 евро.

На 14.07.2004 г. Европейската Комисия приема предложение за следващото по коление програми на Общността в областта на ученето през целия живот. То се основава на опита на програмите Сократ и Леонардо да Винчи. Базирайки се на този опит и вземайки под внимание новите тенденции в образователната политика, Комисията предлага промени в досега съществуващите схеми. Новата Интегрирана Програма за учене през целия живот (2007-2013) обхваща секторните програми за средно образование /Коменски/, висше образование /Еразъм/, професионално обучение /Леонардо да Винчи/ и обучение за възрастни /Грюндвиг/, допълвани от т.нар. хоризонтални мерки /Политическо развитие, Езиково обучение, Информационни и комуникационни технологии и Разпространение на резултатите/ и програмата Жан Моне, фокусирана върху европейската интеграция. Основната цел на новата програма е чрез ученето през целия живот да допринесе за развитието на Общността като напреднало общество на познанието, характеризиращо се с устойчиво икономическо развитие, повече и по-добри работни места и по-голяма социална кохезия. Тя се стреми да насърчава взаимодействието, сътрудничеството и мобилността между образователните и обучителните системи в рамките на Европейската Общност за постигане на тези цели.

Дейностите, които ще съставляват секторната програма за висше образование ще бъдат както следва:

I. Централизирани:

1. Малки Еразъм проекти
 - Проекти за развитие на учебни програми
 - Мащабни проекти за европейско сътрудничество (трансфер на иновации)
2. Тематични мрежи

II. Децентрализирани:

1. Индивидуална мобилност на студенти и обучаеми
 - Стандартна мобилност
 - Специална мобилност (на студенти, обучаващи се по съвместни магистърски програми "Еразмус Мундус")
 - Практики на студенти
2. Индивидуална мобилност на преподаватели
 - Стандартна мобилност
 - Краткосрочна мобилност
 - Практика на преподаватели
 - Дългосрочна мобилност
3. Индивидуална мобилност за неакадемичен състав
4. Интензивни програми
5. Организация на мобилността

Ефективността и добавената стойност на европейските програми за сътрудничество в областта на образованието са демонстрирани многократно. Те предлагат механизми за разпространение на иновации и добра практика, които иначе биха останали в рамките на отделните страни. Мобилността има несъмнено положително влияние не само върху индивидуалните ползватели, но и върху институциите. Дейностите за европейско сътрудничество, подпомагани от програмите, допринасят за модеризирането и усъвършенстването на системите за образование и обучение в цяла Европа. Новата Интегрирана програма има за цел значителното нарастване на нейния капацитет и ефективност в сравнение с предшестващите я програми.

Количествените измерения на новата програма за периода на нейното функциониране – 2007-2013 г. са следните:

- Три процента от всички ученици да бъдат включени в "Коменски";
- 3 милиона Еразъм студенти до 2012;
- 19 000 обмена по "Леонардо да Винчи";
- 25 000 мобилности по "Грюндвиг"